

دستورالعمل معاملات قرارداد اختیار معامله سهام در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران

مشمول بر 50 ماده و 17 تبصره

مصوب 1395/09/17 هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

فصل اول: تعاریف و کلیات

ماده 1) همه اصطلاحات و واژگانی که در ماده 1 قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران تعریف شده‌اند، به همان معانی در این دستورالعمل کاربرد دارند. واژگان دیگر، دارای معانی زیر هستند:

- 1) آخرین روز معاملاتی: آخرین روزی که امکان معامله قرارداد اختیار معامله یک زیرگروه هم‌ماه در بازار مشتقه وجود دارد؛
- 2) اتاق پایاپای: واحدی در شرکت سپرده‌گذاری است که براساس این دستورالعمل، وظیفه انجام امور تسویه، پایاپای و اعمال قرارداد اختیار معامله را بر عهده دارد؛
- 3) خطریه افزایش وجه تضمین: خطریه‌ای است که به منظور افزایش وجه تضمین کارگزار تا وجه تضمین لازم از طرف اتاق پایاپای به کارگزار ارسال می‌شود؛
- 4) ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله: حاصل ضرب اندازه قرارداد در قیمت اعمال است؛
- 5) ارزش بازار سهم پایه قرارداد اختیار معامله: حاصل ضرب اندازه قرارداد در قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی است؛
- 6) ارزش معاملاتی قرارداد اختیار معامله: حاصل ضرب اندازه قرارداد در قیمت قرارداد اختیار معامله است؛
- 7) اعلام نوع تسویه: فرآیندی که در آن، دارندگان موقعیت باز خرید نوع تسویه خود را صرفاً فیزیکی اعلام کرده یا موافقت خود را برای تسویه صرفاً نقدی، یا اول تسویه نقدی بعد فیزیکی اعلام می‌کنند. همچنین دارندگان دارای موقعیت باز فروش موافقت خود را برای اول تسویه نقدی بعد فیزیکی اعلام می‌نمایند. بدیهی است که اعلام موافقت با تسویه نقدی دال بر اجرای نهایی این نوع تسویه انتخاب شده نخواهد بود.
- 8) اعمال: استفاده از اختیار موضوع قرارداد اختیار معامله براساس ضوابط این دستورالعمل است؛
- 9) اقدام شرکتی: تغییر سرمایه یا تقسیم سود توسط ناشر است؛
- 10) اندازه قرارداد: تعداد سهمی که فروشنده در قرارداد اختیار معامله، خرید یا فروش آن را تعهد می‌کند؛
- 11) اولین روز معاملاتی: اولین روزی که امکان معامله قرارداد اختیار معامله یک زیرگروه هم‌ماه در بازار مشتقه وجود دارد؛
- 12) بازار مشتقه: بازار معاملات قراردادهای آتی و اختیار معامله در بورس است؛
- 13) بازار نقدی: در این دستورالعمل، بازارهای معاملات سهام در بورس است؛
- 14) بانک عامل: بانکی که شرکت سپرده‌گذاری به منظور انجام عملیات بانکی مربوط به امور پایاپای، تسویه و اعمال قرارداد اختیار معامله تعیین می‌کند؛

- (15) بستن موقعیت: سقوط تعهد دارنده موقعیت باز فروش با اتخاذ موقعیت خرید در همان نماد معاملاتی یا سلب اختیار(حق) دارنده موقعیت باز خرید با اتخاذ موقعیت فروش در همان نماد معاملاتی است؛
- (16) بورس: بورس اوراق بهادار تهران یا شرکت فرابورس ایران حسب مورد است؛
- (17) به روز رسانی حساب‌ها: فرآیندی است که اتاق پایاپای پس از پایان جلسه معاملاتی با هدف تعیین وجه تضمین لازم انجام می‌دهد و حسب مورد، اخطاریه افزایش وجه تضمین را صادر می‌کند؛
- (18) بیانیه ریسک: فرمی است که پیش از آغاز معاملات در بازار مشتقه به امضای مشتری می‌رسد و حاکی از آگاهی کامل مشتری از ریسک معامله و پذیرش آن در بازار می‌باشد؛
- (19) تخصیص: فرآیندی است که طی آن اتاق پایاپای، برخی از دارندگان موقعیت‌های باز فروش را برای انجام تعهدات مربوط به قراردادهای اختیار معامله اعمال شده براساس ضوابط این دستورالعمل تعیین می‌کند؛
- (20) تسویه فیزیکی: تسویه قرارداد اختیار معامله اعمال شده شامل انتقال سهم پایه و پرداخت ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله است؛
- (21) تسویه نقدی: تسویه قرارداد اختیار معامله در حالتی که طرفین به انجام آن در سررسید توافق داشته یا دارنده موقعیت باز پس از اعمال، تعهدات موضوع قرارداد را ایفا نکند. در این حالت مابه‌التفاوت ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله و ارزش بازار سهم پایه قرارداد اختیار معامله براساس ضوابط این دستورالعمل به حساب طرفین معامله منظور می‌شود؛
- (22) تعدیل: تغییر قیمت اعمال و یا اندازه قرارداد پس از اقدام شرکتی ناشر به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده است؛
- (23) جلسه معاملاتی: دوره زمانی پیوسته انجام معاملات طی یک روز کاری است که توسط هیئت مدیره بورس تعیین می‌شود. بورس می‌تواند در یک روز کاری، چند جلسه معاملاتی داشته باشد؛
- (24) حداقل تغییر قیمت هر سفارش: کسری از قیمت قرارداد اختیار معامله که تغییرات قیمت سفارش باید مضرب صحیحی از آن باشد و مقدار آن حداقل یک ریال است؛
- (25) حداقل وجه تضمین: نسبتی از وجه تضمین لازم که اگر موجودی حساب عملیاتی کارگزار کمتر از آن شود، منجر به صدور اخطاریه افزایش وجه تضمین می‌شود؛
- (26) حساب اعمال کارگزار: حساب بانکی کارگزار که براساس مشخصات اعلامی شرکت سپرده‌گذاری، به منظور تسویه وجوه مربوط به اعمال قرارداد اختیار معامله معرفی می‌شود؛
- (27) حساب عملیاتی کارگزار: حساب بانکی کارگزار است که براساس مشخصات اعلامی شرکت سپرده‌گذاری، به منظور تودیع وجوه تضمین و تسویه و پایاپای معاملات قراردادهای اختیار معامله معرفی می‌شود؛
- (28) خسارت: مبلغی است که به عنوان وجه التزام بابت عدم ایفای تعهدات دارندگان موقعیت‌های باز متناسب با موقعیت‌های ایشان براساس شرایط مندرج در مشخصات قرارداد اخذ می‌شود؛
- (29) دوره معاملاتی: فاصله بین اولین روز معاملاتی و آخرین روز معاملاتی قرارداد اختیار معامله است؛
- (30) روز کاری: روزهای مجاز معاملاتی قراردادهای اختیار معامله است که توسط هیئت مدیره بورس تعیین می‌شود؛

- (31) روش تسهیم به نسبت: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن قراردادهای اختیار معامله اعمال شده به نسبت تعداد موقعیت‌های باز فروش، بین دارندگان آن تسهیم می‌گردد؛
- (32) روش تصادفی: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن قراردادهای اختیار معامله اعمال شده بصورت تصادفی به دارندگان موقعیت باز فروش تخصیص می‌یابد؛
- (33) روش ردگیری موقعیت: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن سابقه معاملاتی قرارداد اختیار معامله اعمال شده پیمایش شده و قرارداد اعمال شده به ناشر آن قرارداد تخصیص می‌یابد؛
- (34) روش زمانی: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن قراردادهای اختیار معامله اعمال شده براساس اولویت زمانی به دارندگان موقعیت باز فروش تخصیص می‌یابد؛
- (35) زمان سررسید: تاریخی است که پس از آن قرارداد اختیار معامله منقضی می‌شود؛
- (36) زیرگروه هم‌ماه: مجموعه قراردادهای اختیار معامله یک گروه اختیار معامله که زمان سررسید آنها یکسان است؛
- (37) سبک اعمال: یکی از روش‌های مختلف اعمال است که تعیین‌کننده مواعد زمانی مجاز اعمال می‌باشد؛
- (38) سفارش: درخواست مشتری برای خرید یا فروش قرارداد اختیار معامله است؛
- (39) سقف سفارش: حداکثر تعداد مجاز قرارداد اختیار معامله به ازای هر سفارش است؛
- (40) سقف موقعیت‌های باز: حداکثر تعداد مجاز موقعیت‌های باز مشتری، کارگزار یا بازار در هر زیرگروه هم‌ماه است که در مشخصات قرارداد تعیین می‌شود؛
- (41) سقف موقعیت‌های هم‌جهت: حداکثر تعداد مجاز موقعیت‌های هم‌جهت مشتری و کارگزار در هر زیرگروه هم‌ماه است که در مشخصات قرارداد تعیین می‌شود؛
- (42) سهم پایه: سهمی که قرارداد اختیار معامله مبتنی بر آن است؛
- (43) شرکت سپرده‌گذاری: شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه است؛
- (44) صورت حساب مشتری: اطلاعات و مستندات مربوط به تراکنش‌های مالی فی مابین مشتری و کارگزار است؛
- (45) ضوابط وجه تضمین: ضوابط پیوست این دستورالعمل است که براساس آن وجه تضمین محاسبه می‌گردد؛
- (46) فاصله قیمت اعمال: فاصله بین قیمت اعمال نمادهای معاملاتی یک زیرگروه هم‌ماه است که در مشخصات قرارداد تعیین می‌شود؛
- (47) قرارداد اختیار معامله: اوراق بهاداری است که به موجب آن فروشنده اوراق متعهد می‌شود در صورت درخواست خریدار، تعداد مشخصی از سهم پایه را به قیمت اعمال معامله یا در صورت توافق طرفین تسویه نقدی کند. خریدار اوراق می‌تواند در زمان یا زمان‌های معینی در آینده طبق قرارداد، معامله را انجام دهد. فروشنده اوراق اختیار معامله در قبال این تعهد، مبلغ معینی از خریدار اوراق دریافت می‌کند. برای جلوگیری از امتناع فروشنده اوراق از انجام قرارداد، فروشنده ضمن قرارداد متعهد می‌شود مبلغی را به عنوان وجه تضمین نزد کارگزار بورس یا اتاق پایاپای قرار دهد و متناسب با تغییرات قیمت اوراق اختیار معامله، آن را تعدیل کند. هر یک از خریدار و فروشنده می‌توانند در مقابل مبلغی معین، اختیار یا تعهد خود را به شخص ثالثی واگذار کنند که وی جایگزین آنها خواهد بود. اوراق اختیار معامله می‌تواند به صورت اختیار فروش یا خرید باشد؛

- (48) قرارداد اختیار معامله بی تفاوت: قرارداد اختیار معامله‌ای در هر زیرگروه هم‌ماه است که قیمت اعمال آن با قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی برابر است؛
- (49) قرارداد اختیار معامله در زبان: در مورد قرارداد اختیار معامله فروش، به هر قرارداد اختیار معامله یک زیرگروه هم‌ماه که قیمت اعمال آن از قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی کمتر است و در مورد قرارداد اختیار معامله خرید، به هر قرارداد اختیار معامله یک زیرگروه هم‌ماه که قیمت اعمال آن از قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی بیشتر است، گفته می‌شود؛
- (50) قرارداد اختیار معامله در سود: در مورد قرارداد اختیار معامله فروش، به هر قرارداد اختیار معامله یک زیرگروه هم‌ماه که قیمت اعمال آن از قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی بیشتر است و در مورد قرارداد اختیار معامله خرید، به هر قرارداد اختیار معامله یک زیرگروه هم‌ماه که قیمت اعمال آن از قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی کمتر است، گفته می‌شود؛
- (51) قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار: قراردادی که بین مشتری و کارگزار منعقد و حقوق و تعهدات طرفین براساس آن مشخص می‌شود. مفاد این قرارداد توسط هیئت مدیره بورس تعیین می‌شود؛
- (52) قیمت اعمال: قیمت توافقی خریدار و فروشنده در قرارداد اختیار معامله برای خرید یا فروش سهم پایه است؛
- (53) قیمت پایانی قرارداد اختیار معامله: قیمت پایانی هر قرارداد اختیار معامله که بورس پس از پایان روز معاملاتی محاسبه و اعلام می‌کند؛
- (54) قیمت قرارداد اختیار معامله: قیمت قرارداد اختیار معامله به ازای یک سهم که سفارش خرید یا فروش براساس آن اجرا می‌شود؛
- (55) کارمزد اعمال: کارمزدی که از طرفین قرارداد اختیار معامله در صورت اعمال قرارداد اختیار معامله دریافت می‌شود؛
- (56) کارمزد معامله: کارمزدی که در قبال انجام معامله قرارداد اختیار معامله از مشتری اخذ می‌شود؛
- (57) کد مالکیت: شناسه مشتری جهت انجام معاملات اوراق بهادار است؛
- (58) کلاس اختیار معامله: مجموعه قراردادهای اختیار معامله یک گروه اختیار معامله که از یک نوع (خرید یا فروش) هستند؛
- (59) گروه اختیار معامله: همه قراردادهای اختیار معامله خرید و فروش مبتنی بر یک سهم پایه است؛
- (60) ماه قرارداد: یکی از ماه‌های سال هجری شمسی است که زمان سررسید قرارداد اختیار معامله در آن قرار دارد؛
- (61) موقعیت باز: خالص موقعیت‌های مشتری در هر نماد معاملاتی است که می‌تواند خرید یا فروش باشد. موقعیت باز خرید، نشان‌دهنده تداوم امکان استفاده از اختیار موضوع قرارداد اختیار معامله و موقعیت باز فروش، نشان‌دهنده تداوم تعهد موضوع قرارداد اختیار معامله است؛
- (62) موقعیت فروش اختیار خرید پوشش داده شده: عبارت است از اتخاذ موقعیت فروش در اختیار خرید و مالکیت دارایی پایه به میزان مساوی تعهدات ایجاد شده؛
- (63) موقعیت‌های هم‌جهت: موقعیت‌های باز فروش قرارداد اختیار معامله خرید و موقعیت‌های باز خرید قرارداد اختیار معامله فروش یا موقعیت‌های باز خرید قرارداد اختیار معامله خرید و موقعیت‌های باز فروش قرارداد اختیار معامله فروش در هر زیرگروه هم‌ماه قرارداد اختیار معامله است؛

- 64) نحوه درج قرارداد اختیار معامله: تعداد قراردادهای اختیار معامله اولین روز معاملاتی یک زیرگروه هم‌ماه، نحوه تعیین قیمت‌های اعمال براساس فاصله قیمت اعمال و شرایط درج قراردادهای اختیار معامله جدید است که در مشخصات قرارداد اعلام می‌شود؛
- 65) وجه تضمین: وجهی است که برای جلوگیری از امتناع از انجام تعهدات قرارداد، در قالب شرط ضمن عقد، از دارنده موقعیت باز فروش دریافت می‌شود؛
- 66) وجه تضمین اضافی: میزان افزایش در وجه تضمین لازم با هدف پوشش ریسک ناشی از تغییرات قیمت است که متناسب با موقعیت‌های باز و براساس ضوابط وجه تضمین تعیین می‌شود؛
- 67) وجه تضمین اولیه: وجه تضمینی که برای تضمین ایفای تعهدات در زمان اتخاذ موقعیت باز فروش، متناسب با موقعیت‌های باز (اعم از خرید و فروش) و براساس ضوابط وجه تضمین، از دارنده موقعیت باز فروش دریافت می‌شود؛
- 68) وجه تضمین جبرانی: وجه تضمینی که پس از دریافت اخطاریه افزایش وجه تضمین، باید نزد اتاق پایاپای تودیع شود؛
- 69) وجه تضمین لازم: وجه تضمینی است که به طور روزانه متناسب با موقعیت‌های باز (اعم از خرید و فروش) و براساس ضوابط وجه تضمین، تعیین می‌شود. اگر وجه تضمین پرداخت شده از حداقل وجه تضمین کمتر باشد، باید تا وجه تضمین لازم افزایش یابد؛

فصل دوم: مشخصات قرارداد

ماده 2) مشخصات قرارداد یک گروه اختیار معامله شامل موارد زیر است:

1) سهم پایه؛	11) واحد پولی قیمت؛
2) نماد معاملاتی؛	12) سقف موقعیت‌های باز و هم‌جهت؛
3) اندازه قرارداد؛	13) خسارت‌ها؛
4) فاصله قیمت اعمال؛	14) سقف وثیقه قابل دریافت از مشتری؛
5) وجه تضمین شامل وجه تضمین اولیه، وجه تضمین لازم، حداقل وجه تضمین و وجه تضمین اضافی؛	15) نحوه درج قرارداد اختیار معامله؛
6) سبک اعمال و زمان بندی فرایند اعمال؛	16) نحوه اعمال؛
7) روش تخصیص؛	17) ساعات و روزهای معاملاتی؛
8) حداقل تغییر قیمت هر سفارش؛	18) کارمزدها؛
9) ماه‌های قرارداد؛	19) نوع تسویه پس از اعمال؛
10) دوره معاملاتی؛	20) سقف سفارش؛

- تبصره 1: بندهای (1) تا (12) مشخصات قرارداد به تصویب هیئت مدیره بورس می‌رسد و بندهای (13) تا (20) تبصره 2: کلیه بندها در قالب مشخصات قرارداد به اطلاع عموم می‌رسد.

ماده 3) بورس اطلاعاتی معاملاتی قرارداد اختیار معامله را حداقل دو روز کاری پیش از اولین روز معاملاتی هر زیرگروه هم‌ماه در قالب فرم‌های مصوب بورس از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم می‌رساند.

ماده 4) دارنده موقعیت بازخريد می‌تواند، براساس سبک اعمال تعيين شده در مشخصات قرارداد، قرارداد اختیار معامله خود را اعمال کند. اعمال می‌تواند براساس ضوابط این دستورالعمل تا آخرين روز معاملاتی، صرفاً در آخرين روز معاملاتی یا در برخی از روزهای معاملاتی صورت پذیرد.

ماده 5) موقعیت‌های فروش باز و هم‌جهت نباید از سقف‌های تعیین شده توسط بورس و سهام تحت مالکیت در مورد موقعیت فروش اختیار خرید پوشش داده شده تجاوز کند. سقف‌های مزبور در مشخصات قرارداد تعیین می‌شود.

ماده 6) خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد از محل حساب عملیاتی کارگزار و در صورت عدم کفایت، از محل وثایق کارگزار نزد اتاق پایاپای تأمین و رأساً برداشت می‌شود. در صورت عدم کفایت وثایق، کارگزار مکلف است حسب دستور اتاق پایاپای خسارت‌های مربوطه را پرداخت کند. بدیهی است کارگزار می‌تواند این خسارات را راساً از محل وثایق یا تضامین مشتری برداشت کند و در صورت عدم کفایت از مشتری مطالبه کند. مستندات این اقدامات باید در سوابق کارگزاری نگهداری شود.

ماده 7) در اولین روز معاملاتی هر زیرگروه هم‌ماه، حداقل یک قرارداد اختیار معامله در سود، یک قرارداد اختیار معامله بی‌تفاوت و یک قرارداد اختیار معامله در زیان درج می‌شود. این موضوع تحت عنوان نحوه درج قرارداد اختیار معامله در مشخصات قرارداد اعلام می‌شود.

ماده 8) درج قراردادهای اختیار معامله براساس قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی، در روز معاملاتی قبل و با لحاظ فاصله قیمت اعمال انجام می‌شود.

ماده 9) بورس باید از اولین روز معاملاتی تا پنج روز کاری پیش از آخرین روز معاملاتی هر زیرگروه هم‌ماه، در صورت وقوع شرایط زیر، پیش از آغاز معاملات روزانه، حداقل یک قرارداد اختیار معامله جدید در آن زیرگروه هم‌ماه معرفی و از طریق سامانه معاملاتی اعلام کند:

الف) قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی در روز معاملاتی قبل، بزرگتر یا مساوی بیشترین قیمت اعمال قراردادهای اختیار معامله شود؛ یا

ب) قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی در روز معاملاتی قبل، کوچکتر یا مساوی کمترین قیمت اعمال قراردادهای اختیار معامله شود.

تبصره: قراردادهای جدید باید به نحوی معرفی شوند که همواره امکان معامله حداقل یک قرارداد اختیار معامله در سود و یک قرارداد اختیار معامله در زیان وجود داشته باشد بورس می‌تواند برای هر گروه اختیار معامله یا هر زیرگروه هم‌ماه تعداد سقف نماد ایجاد شده تعیین نماید.

ماده 10) اعمال قرارداد اختیار معامله تنها به درخواست دارنده موقعیت باز خرید و براساس ضوابط این دستورالعمل انجام می‌شود که تحت عنوان نحوه اعمال در مشخصات قرارداد اعلام می‌شود.

ماده 11) تخصیص قراردادهای اختیار معامله اعمال شده به موقعیت‌های باز فروش، براساس روش ردگیری موقعیت انجام می‌شود. در صورتی که بنا به تشخیص هیئت مدیره بورس به دلیل هزینه‌های بالا یا اشکالات فنی اجرای روش ردگیری موقعیت امکان پذیر نباشد، استفاده از یکی از روش‌های تخصیص تسهیم به نسبت، زمانی یا تصادفی نیز بلامانع است. روش تخصیص قراردادهای اختیار معامله در مشخصات قرارداد ذکر می‌گردد.

تبصره: در صورت تعیین سایر روش‌های تخصیص غیر از روش ردگیری موقعیت، فروشندگان اختیار معامله باید حین انعقاد قرارداد به اتاق پایاپای وکالت و اجازه دهند که اتاق پایاپای مشتری طرف قرارداد آنان یا هر دارنده اختیار معامله را برای اعمال اختیار به آنان حواله دهد.

ماده 12) ساعات و روزهای انجام معامله در بازار مشتقه، توسط هیئت مدیره بورس تعیین می‌شود. تبصره 1: تغییرات ساعات و روزهای معامله حداقل ۳ روز کاری قبل از اجرا، باید از طریق سایت رسمی بورس به اطلاع عموم برسد.

تبصره 2: مدیرعامل بورس می‌تواند ساعات شروع و خاتمه و طول جلسه معاملاتی را در صورت بروز اشکالات فنی در سامانه معاملاتی تغییر دهد. این تغییرات باید بلافاصله از طریق سایت رسمی بورس و سامانه معاملاتی به اطلاع عموم برسد. بورس باید مستندات مربوط به اشکالات فنی سامانه معاملاتی را در سوابق خود نگهداری و حسب درخواست به سازمان ارائه کند.

ماده 13) کارمزدهای بازار قراردادهای اختیار معامله، شامل کارمزد معاملات و کارمزد اعمال است. کارمزد اعمال از همه دارندگان موقعیت بازی که قرارداد اختیار معامله آنها تسویه نقدی و یا فیزیکی شده است، اخذ می‌شود. ماده 14) بورس می‌تواند حداکثر تعداد مجاز قرارداد اختیار معامله به ازای هر سفارش را تحت عنوان سقف سفارش تعیین و در مشخصات قرارداد اعلام کند.

فصل سوم: ثبت سفارش مشتریان

ماده 15) کارگزاران یا کارگزار/معامله‌گرانی مجاز به انجام معاملات در بازار مشتقه هستند که مجوز لازم را از سازمان اخذ کرده باشند، در بورس پذیرفته شده باشند و به تشخیص سازمان نرم‌افزارهای آن کارگزاری امکانات لازم برای انجام معاملات قراردادهای اختیار معامله را داشته باشد. فعالیت در بازار مشتقه به منزله پذیرش مفاد این دستورالعمل توسط کارگزار یا کارگزار/معامله‌گر می‌باشد.

ماده 16) سازمان می‌تواند برای کارگزاران مجاز به دسترسی به سامانه معاملاتی و مشتریان برای انجام معاملات قرارداد اختیار معامله محدودیت‌هایی تعیین نماید.

ماده 17) بورس می‌تواند در مورد تعداد کارگزاری که یک مشتری می‌تواند از طریق آنها معامله کند، محدودیت تعیین کند. کارگزار و مشتری مکلف به کنترل و رعایت مفاد این ماده هستند.

ماده 18) همه مشتریان به منظور فعالیت در بازار مشتقه باید فرم بیانیه ریسک را نزد کارگزار تکمیل و امضا کنند. فرم بیانیه ریسک توسط بورس تهیه و ابلاغ می‌شود. کارگزار می‌تواند حسب مورد با مشتریان خود در خصوص ارائه خدمات معاملاتی، قراردادی منعقد نماید.

ماده 19) کارگزار باید در زمان اخذ سفارش خرید یا فروش، از وجود هزینه‌های معاملاتی بعلاوه ارزش معاملاتی قرارداد اختیار معامله یا وجه تضمین موردنیاز حسب مورد، در حساب مشتری اطمینان حاصل نماید. تبصره: کارگزار باید در دفاتر خود برای هر مشتری، سرفصل جداگانه‌ای ایجاد کند و در زمان اجرای سفارش‌های مشتری از کفایت وجوه در حساب وی اطمینان یابد.

ماده 20) کارگزار می‌تواند در مورد سفارش‌های فروش، علاوه بر وجه تضمین اولیه، به منظور اطمینان از ایفای تعهدات مشتری، وثایق یا تضامینی تا سقف تعیین شده در مشخصات قرارداد از مشتری دریافت کند.

ماده 21) انواع سفارش و اعتبار آن در بازار مشتقه به شرح "دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در بورس اوراق بهادار تهران، مصوب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار" است که براساس ملاحظات فنی، توسط هیئت مدیره بورس انتخاب می‌شود.

ماده 22) احراز هویت، دریافت و ثبت سفارش مشتریان و نگهداری سوابق معاملات و تسویه آنها براساس مقررات مصوب سازمان انجام می‌شود.

فصل چهارم: نحوه انجام معاملات

ماده 23) مراحل انجام معاملات در بازار مشتقه براساس "دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در بورس اوراق بهادار تهران، مصوب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار" تعیین می‌شود.

ماده 24) اجرای سفارش‌های ثبت شده در سامانه معاملاتی براساس اولویت قیمت و در صورت برابری قیمت‌ها، براساس اولویت زمانی ثبت سفارش انجام می‌شود.

ماده 25) بورس قیمت پایانی قرارداد اختیار معامله هر نماد معاملاتی را حداکثر یک ساعت پس از پایان معاملات روزانه براساس رویه زیر محاسبه و اعلام می‌کند:

الف) اگر قرارداد اختیار معامله‌ای در یک روز معاملاتی معامله شود، قیمت پایانی قرارداد اختیار معامله، میانگین وزنی قیمت معاملات انجام شده طی آن روز معاملاتی است؛

ب) اگر قرارداد اختیار معامله‌ای در یک روز معاملاتی معامله نشود، بورس می‌تواند قیمت پایانی روز معاملاتی قبل یا قیمت استخراجی از سفارش‌های خرید و فروش یا قیمت استخراجی از سایر نمادهای زیرگروه هم‌ماه یا قیمت تئوریک را به عنوان قیمت پایانی در نظر گیرد. نحوه محاسبات مربوط به این بند توسط بورس تعیین می‌گردد.

ماده 26) اگر کارگزار به دلیل خطای کاربری یا سامانه معاملاتی، نسبت به معاملات معترض باشد، باید مراتب اعتراض خود را با ذکر دلیل برای رسیدگی تا پایان معاملات همان روز به بورس اعلام کند. تصمیم مدیرعامل بورس در این زمینه لازم‌الاجرا است.

ماده 27) اگر ظن دستکاری قیمت در معاملات وجود داشته باشد یا تغییرات غیرعادی در قیمت قرارداد اختیار معامله مشاهده شود، سازمان یا مدیرعامل بورس، می‌تواند دستور توقف نماد معاملاتی قرارداد اختیار معامله را صادر کند. توقف نماد معاملاتی توسط مدیرعامل بورس حداکثر به مدت سه جلسه معاملاتی امکان‌پذیر است و توقف نماد برای مدتی بیش از سه جلسه معاملاتی صرفاً با موافقت سازمان امکان‌پذیر است. بازگشایی مجدد نماد، حسب مورد، براساس دستور متوقف‌کننده نماد معاملاتی امکان‌پذیر است. معاملات متأثر از اقدامات فوق به تشخیص مقام دستوردهنده توسط بورس ابطال می‌گردد.

ماده 28) مشتری تا پیش از پایان معاملات آخرین روز معاملاتی می‌تواند اقدام به بستن موقعیت باز خود کند.

فصل پنجم: تسویه و پایاپای

ماده 29) کارگزار مسئولیت ایفای تعهدات مشتریان را در قبال اتاق پایاپای، به شرحی که در این دستورالعمل ذکر شده است، بر عهده دارد. بدیهی است مسئولیت کارگزار رافع تعهدات مشتری در مقابل کارگزار نمی‌باشد.

ماده 30) کارگزار برای انجام معاملات در بازار قراردادهای اختیار معامله، باید حساب عملیاتی و حساب اعمال را نزد بانک عامل افتتاح کند. کارگزار در زمان افتتاح هر حساب اجازه برداشت، انسداد و سایر امور لازم برای انجام عملیات تعیین وجه تضمین لازم، تسویه و پایاپای معاملات و تسویه قراردادهای اختیار معامله اعمال شده را مطابق مقررات این دستورالعمل به اتاق پایاپای می‌دهد.

ماده 31) ثبت سفارش در سامانه معاملاتی منوط به وجود وجه تضمین یا ارزش معاملاتی قرارداد، حسب مورد، در حساب عملیاتی کارگزار است.

32) اگر موجودی حساب عملیاتی کارگزار از وجه تضمین لازم بیشتر باشد، کارگزار می‌تواند حداکثر تا پایان معاملات روزانه، درخواست خود را برای دریافت مبلغ مازاد به اتاق پایاپای ارائه کند. اتاق پایاپای حداکثر تا پایان روز کاری بعد وجه مذکور را به کارگزار پرداخت می‌کند.

ماده 33) کارگزار باید به منظور پوشش تعهدات خود در قبال اتاق پایاپای، وثیقه‌ای را نزد شرکت سپرده‌گذاری تودیع کند. هیئت مدیره شرکت سپرده‌گذاری، ارزش و انواع وثایق مورد قبول و ضوابط تعیین و اخذ آن را تعیین می‌کند.

ماده 34) تسویه و پایاپای قراردادهای اختیار معامله پس از پایان معاملات روزانه به شرح زیر انجام می‌شود:

الف) معاملات کارگزار براساس ارزش معاملاتی قراردادهای اختیار معامله و با احتساب کارمزدهای مربوطه و کسورات قانونی تسویه می‌شود. بر این اساس، خالص بستانکاری یا بدهکاری کارگزار محاسبه و به حساب وی منظور می‌شود؛

ب) اتاق پایاپای براساس ضوابط وجه تضمین، وجه تضمین لازم کارگزار را محاسبه می‌کند؛
ج) اگر موجودی حساب عملیاتی کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، اتاق پایاپای اخطاریه افزایش وجه تضمین را حداکثر تا پایان همان روز معاملاتی به کارگزار ارسال می‌کند؛
د) کارگزار پس از دریافت اخطاریه افزایش وجه تضمین باید تا قبل از پایان جلسه معاملاتی روز کاری بعد، وجه تضمین جبرانی را پرداخت کند یا نسبت به بستن موقعیت‌های باز فروش مشتریان که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، براساس ضوابط این دستورالعمل اقدام نماید.
تبصره: اگر به هر دلیلی طی مهلت‌های موضوع این ماده، کارگزار تعهدات خود را ایفا نکند، اتاق پایاپای تعهدات وی را از محل وثایق تودیع شده تأمین می‌کند.

ماده 35) افزایش موقعیت‌های باز فروش برای کارگزاری که اخطاریه افزایش وجه تضمین دریافت کرده است، پس از پرداخت وجه تضمین جبرانی یا بستن آن دسته از موقعیت‌های باز مشتریانی که تعهدات وجه تضمین آنها ایفا نشده است، متناسب با اخطاریه افزایش وجه تضمین امکان‌پذیر است.
ماده 36) اتاق پایاپای پس از اعلام قیمت پایانی قرارداد اختیار معامله تا پایان همان روز معاملاتی، گزارشی را که حداقل مشتمل بر موارد زیر است، به اطلاع کارگزار می‌رساند:

- 1) موقعیت‌های باز کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛
- 2) معاملات انجام شده توسط کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛
- 3) موجودی حساب عملیاتی کارگزار؛
- 4) میزان وجه تضمین لازم کارگزار و مشتری به تفکیک؛
- 5) بدهکاری یا بستانکاری کارگزار بابت معاملات انجام شده به تفکیک مشتری؛
- 6) کارمزدهای معاملاتی و کسورات قانونی.

ماده 37) وجه تضمین اضافی توسط اتاق پایاپای و براساس ضوابط وجه تضمین، محاسبه و در وجه تضمین اولیه و وجه تضمین لازم لحاظ می‌گردد. پس از اعمال وجه تضمین اضافی اگر موجودی حساب عملیاتی کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، اخطاریه افزایش وجه تضمین برای وی ارسال می‌شود.
ماده 38) کارگزار عملیات تعیین وجه تضمین لازم را در مورد مشتریان دارای موقعیت باز به شرح زیر انجام می‌دهد:

- 1) پس از دریافت گزارش پایاپای، وجه تضمین لازم مشتری را براساس ضوابط وجه تضمین محاسبه و خالص وجوه را پس از کسر کارمزدها و کسورات قانونی به حساب وی منظور می‌کند؛
- 2) اگر پس از انجام عملیات فوق، موجودی وجه تضمین مشتری نزد کارگزار از حداقل وجه تضمین مشتری کمتر شود، کارگزار این موضوع را به روش تعیین شده در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار تا پیش از آغاز جلسه معاملاتی روز بعد به اطلاع مشتری می‌رساند؛

3) اگر مشتری در زمان مشخص شده در قرارداد فی مابین کارگزار و مشتری، وجه تضمین خود را تا وجه تضمین لازم روز معاملاتی قبل افزایش ندهد، کارگزار باید در همان روز معاملاتی، راساً اقدام به بستن آن دسته از موقعیت‌های باز مشتری که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، کند.

تبصره: در صورتی که به هر دلیلی طی مهلت‌های موضوع این ماده مشتری تعهدات خود را ایفا ننماید، کارگزار می‌تواند راساً از محل بستنکاری مشتری و یا وثایق وی نزد کارگزار، اقدام به تأمین و جبران تعهدات مشتری نماید.

ماده 39) اگر حساب عملیاتی مشتری از وجه تضمین لازم بیشتر شود، مشتری می‌تواند حداکثر تا پایان معاملات روزانه درخواست خود را برای دریافت مبلغ مزاد به کارگزار ارائه نماید. کارگزار موظف است مبلغ مزبور را طی مهلت مقرر در قرارداد بین مشتری و کارگزار به مشتری پرداخت نماید.

فصل ششم: اعمال

ماده 14) اعمال قرارداد اختیار معامله صرفاً در روزهای مجاز براساس سبک اعمال امکان‌پذیر است. تبصره: اعمال به روش تسویه نقدی تنها برای قراردادهای اختیار معامله در سود ممکن خواهد بود. ماده 15) دارنده موقعیت باز خرید در صورت تمایل به اعمال قرارداد اختیار معامله، باید درخواست اعمال و نوع تسویه خود را در مهلت مقرر در مشخصات قرارداد به روش تعیین شده در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار، به کارگزار ارائه کند.

تبصره 1: اجرای درخواست اعمال فیزیکی قرارداد اختیار معامله خرید، مستلزم تأمین ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله توسط دارنده موقعیت باز خرید و اجرای درخواست اعمال فیزیکی قرارداد اختیار معامله فروش، مستلزم وجود سهم پایه به تعداد اندازه قرارداد در کد مالکیت دارنده موقعیت باز خرید در زمان مشخص شده در مشخصات قرارداد است.

تبصره 2: امکان اعمال قرارداد اختیار معامله به میزان کسری از اندازه قرارداد وجود ندارد.

تبصره 3: اگر پس از ارائه درخواست اعمال، امکان اعمال تعدادی از قراردادهای یک مشتری وجود داشته باشد، اعمال براساس همان تعداد قرارداد انجام می‌شود.

ماده 16) کارگزار باید در زمان مشخص شده در مشخصات قرارداد، درخواست‌های اعمال را به همراه نوع تسویه به اتاق پایاپای اعلام کند. اعلام کارگزار مبنای تخصیص وجوه موجود در حساب اعمال کارگزار به تفکیک مشتری است.

ماده 17) اتاق پایاپای پس از پایان مهلت ارائه درخواست‌های اعمال و نوع تسویه آنها توسط کارگزار، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف) تطبیق تعداد موقعیت‌های درخواست شده برای اعمال با موقعیت‌های باز خرید مشتری در هر نماد معاملاتی؛

ب) تطبیق دارندگان موقعیت باز خرید موافق با تسویه صرفاً نقدی و موافق با اول تسویه نقدی بعد فیزیکی با دارندگان موقعیت باز فروش موافق با اول تسویه نقدی بعد فیزیکی بر اساس فرآیند تخصیص اعلام شده در مشخصات قرارداد؛

ج) انجام فرآیند تخصیص برای دارندگان موقعیت باز خرید متقاضی تسویه فیزیکی و دارندگان موقعیت باز خرید موافق با اول تسویه نقدی بعد فیزیکی باقیمانده از مرحله ذکر شده در بند ب با دارندگان موقعیت باز فروش باقیمانده از مرحله ذکر شده در بند ب؛

د) اعلام فهرست موقعیت‌های باز به تفکیک مشتری و نوع نهایی تسویه (فیزیکی یا نقدی) به کارگزار جهت انجام تعهدات مشتریان (شامل تکمیل موجودی حساب اعمال کارگزار بابت قراردادهای اختیار معامله تخصیص یافته جهت تسویه فیزیکی یا برای موقعیت‌های باز فروش تعیین شده جهت تسویه نقدی و یا کفایت سهم پایه موجود در کد مالکیت دارنده موقعیت باز بابت قراردادهای اختیار معامله تخصیص یافته جهت تسویه به روش فیزیکی) در زمان مشخص شده در مشخصات قرارداد؛

ه) کارگزار باید در زمان مشخص شده در مشخصات قرارداد طبق روش تعیین شده در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار، تعهدات مربوط به اعمال دارندگان موقعیت باز تخصیص یافته ذکر شده در بند قبل را به اطلاع ایشان برساند.

و) دارندگان موقعیت باز تخصیص یافته، بر اساس زمان مشخص شده در مشخصات قرارداد فرصت دارند تا تعهدات موضوع این ماده مربوط به خود را ایفا نمایند.

ز) کارگزار باید در مهلت مقرر در مشخصات قرارداد، وضعیت ایفای تعهدات دارندگان موقعیت باز تخصیص یافته (شامل وضعیت موجودی حساب اعمال بابت قراردادهای اختیار معامله اعمال شده فیزیکی یا برای موقعیت‌های باز فروش تعیین شده جهت تسویه نقدی) را به اطلاع اتاق پایاپای برساند و وجوه مربوطه را جهت اعمال قراردادهای اختیار معامله در حساب اعمال خود تأمین کنند.

ح) قراردادهای اختیار معامله تخصیص یافته قابل اعمال شامل موارد زیر است:

1) موقعیت‌های باز تخصیص یافته جهت تسویه نقدی در صورت تکمیل تعهدات مربوط به موقعیت‌های باز فروش تعیین شده جهت تسویه نقدی؛

2) قراردادهای اختیار معامله خریدی که در آنها دارندگان موقعیت‌های باز فروش، براساس بررسی اتاق پایاپای، سهم پایه را در کد مالکیت خود در شرکت سپرده‌گذاری دارا بوده و دارنده موقعیت‌های باز خرید آن، براساس فهرست اعلامی کارگزار به اتاق پایاپای، ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله را تأمین کرده‌اند.

3) قراردادهای اختیار معامله فروشی که در آنها دارنده موقعیت‌های باز فروش، براساس فهرست اعلامی کارگزار به اتاق پایاپای، ارزش اعمال قرارداد اختیار معامله را تأمین کرده‌اند و دارنده

موقعیت‌های باز خرید بر اساس بررسی اتاق پایاپای، سهم پایه را در کد مالکیت خود در شرکت سپرده‌گذاری دارا هستند.

ط) اتاق پایاپای در زمان مشخص شده در مشخصات قرارداد، قراردادهای اختیار معامله تخصیص یافته قابل اعمال را حسب مورد تسویه فیزیکی یا تسویه نقدی می‌کند. شرکت سپرده‌گذاری بر این اساس، در تسویه فیزیکی سهم پایه موضوع قرارداد اختیار معامله را حسب نوع قرارداد اختیار معامله (خرید یا فروش) به کد مالکیت دارنده موقعیت باز خرید یا فروش منتقل و وجه آن را به حساب کارگزار طرف مقابل منظور می‌کند. همچنین در تسویه نقدی، انتقال وجه مربوطه در حساب کارگزار دارندگان موقعیت باز خرید و فروش منظور می‌گردد.

تبصره ۱) قراردادهای اختیار معامله تخصیص یافته غیر قابل اعمال فیزیکی، تسویه نقدی می‌شود و کارگزار متناسب با موقعیت‌های باز مشتریان خود که تسویه نقدی شده است، مشمول خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد می‌شود.

تبصره ۲) اگر درخواست اعمال ارائه شده توسط کارگزار به دلیل عدم وجود شرایط موضوع این ماده اجرا نشود، علیرغم عدم اجرای درخواست اعمال، کارگزار مکلف به پرداخت کارمزدهای اعمال می‌باشد.

ماده ۱۸) اعمال قرارداد اختیار معامله در زمان توقف نماد معاملاتی آن امکان‌پذیر نیست. صرفاً قرارداد اختیار معامله‌ای که تا پایان دوره معاملاتی متوقف باشد، در آخرین روز معاملاتی می‌تواند اعمال شود که در این صورت قرارداد اختیار معامله براساس آخرین قیمت پایانی سهم پایه در بازار نقدی، تسویه نقدی می‌شود.

ماده ۴۵) در صورتی که پس از اعمال، میزان مالکیت سهامدار از سقف‌های مجاز سهامداری بیشتر گردد، سهامدار مزبور موظف به عرضه سهام مازاد ایجاد شده به علت اعمال در مهلت تعیین شده توسط بورس خواهد بود.

فصل هفتم: تعدیل قرارداد اختیار معامله براساس اقدام شرکتی ناشر

ماده ۴۶) توقف و بازگشایی نماد معاملاتی قراردادهای اختیار معامله به‌طور همزمان با توقف و بازگشایی سهم پایه در بازار نقدی و به یک روش انجام می‌شود.

ماده ۴۷) افزایش سرمایه ناشر سهم پایه منجر به تعدیل قیمت اعمال، اندازه قراردادهای اختیار معامله و سقف موقعیت‌های یک گروه اختیار معامله می‌شود. در این صورت، بورس پیش از بازگشایی نماد معاملاتی قراردادهای اختیار معامله، تغییرات لازم را به شرح زیر انجام می‌دهد:

$$\frac{\text{قیمت تئوریک سهم پایه پس از اقدام شرکتی}}{\text{قیمت پایانی سهم پایه در آخرین روز قبل از مؤثر شدن اقدام شرکتی}} = \frac{\text{قیمت اعمال تعدیل شده}}{\text{قیمت اعمال}}$$

$$\text{قیمت اعمال اختیار معامله} \times \text{اندازه قرارداد} = \text{اندازه قرارداد تعدیل شده} \times \frac{\text{قیمت اعمال تعدیل شده}}{\text{قیمت اعمال اختیار معامله}}$$

تبصره 1: اگر اندازه قرارداد تعدیل شده شامل جزء اعشاری باشد، عدد حاصل به نزدیکترین عدد صحیح گرد می‌شود.

تبصره 2: پس از اقدام شرکتی و قبل از بازگشایی نماد معاملاتی قرارداد اختیار معامله، تغییرات از طریق سایت رسمی بورس به اطلاع عموم می‌رسد.

ماده 48) تصویب تقسیم سود توسط مجمع ناشر سهم پایه منجر به تعدیل قیمت اعمال قراردادهای اختیار معامله یک گروه اختیار معامله می‌شود. در این صورت، بورس پیش از بازگشایی نماد معاملاتی قراردادهای اختیار معامله یک گروه اختیار معامله، تغییرات لازم را به شرح زیر انجام می‌دهد:

$$\text{سود تقسیمی مصوب مجمع} - \text{قیمت اعمال} = \text{قیمت اعمال تعدیل شده}$$

فصل هشتم: سایر موارد

ماده 49) دارندگان اطلاعات نهانی سهم پایه همه تکالیفی را که طبق قانون و مقررات در مورد سهم پایه دارند، در مورد معاملات قراردادهای اختیار معامله مبتنی بر آن نیز دارند.

ماده 50) بورس می‌تواند در خصوص اشخاصی که اقدام به اخذ موقعیت فروش در معاملات می‌کنند محدودیت ایجاد نماید. این محدودیت می‌تواند شامل انتشار صرفاً موقعیت های فروش در اختیار خرید پوشش داده شده، انتشار موقعیت صرفاً توسط برخی سهامداران یا هر نوع محدودیت دیگر باشد. در این حالت محاسبات و عملیات وجه تضمین می‌تواند صورت نگیرد. ضروری است این موضوع در مشخصات قرارداد ذکر شود.